

บทความวิจัย

มาตรการกฎหมายเกี่ยวกับการคลุมฮิญาบของผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทย*

The Legal Measurements Regarding the Wearing of the Hijab
by Thai Female Prisoners

ปณตา ยงณรงค์เดชกุล¹

Panata Yongnarongdetkul²

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เลขที่ 15 ถนนกาญจนาภิเษย์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110.

Faculty of law, Prince of Songkla University,

No. 15 Kanchanawanit Road, Hat Yai District, Songkhla Province 90110.

E-mail: panatayong@gmail.com

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัย เรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคลุมฮิญาบของผู้ต้องขังหญิง” มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปี พ.ศ. 2567

¹ นางสาวปณตา ยงณรงค์เดชกุล, นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² MissPanata Yongnarongdetkul, Master of Laws Program student, Faculty of Law Prince of Songkla University

กฤษรัตน์ ศรีสว่าง³

Kritsarat Srisawang⁴

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เลขที่ 15 ถนนกาญจนาภิเษย์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110.

Faculty of law, Prince of Songkla University,

No. 15 Kanchanawanit Road, Hat Yai District, Songkhla Province 90110.

* Corresponding author E-mail: kritsarat.sr@gmail.com

วสิน สุวรรณรัตน์⁵

Wasin Suwannarat⁶

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เลขที่ 15 ถนนกาญจนาภิเษย์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110.

Faculty of law, Prince of Songkla University,

No. 15 Kanchanawanit Road, Hat Yai District, Songkhla Province 90110.

E-mail: wasin.s@psu.ac.th

วันที่รับบทความ : 8 พฤศจิกายน 2567 วันที่แก้ไขบทความ : 27 กุมภาพันธ์ 2568

วันที่ตอบรับ : 27 มิถุนายน 2568 วันที่เผยแพร่ : 27 มิถุนายน 2568

³ รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษรัตน์ ศรีสว่าง, อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

⁴ Associate professor Dr.Kritsarat Srisawang, Lecturer, Faculty of Law Prince of Songkla University

⁵ รองศาสตราจารย์ ดร.วสิน สุวรรณรัตน์, อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

⁶ Associate professor Dr.Wasin Suwannarat, Lecturer, Faculty of Law Prince of Songkla University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคลุมฮิญาบของผู้ต้องขังหญิง สภาพปัญหาอันเกิดจากการแต่งกายของผู้ต้องขังหญิงมุสลิมในเรือนจำที่ไม่สอดคล้องกับมาตรการทางกฎหมายในระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเครื่องแต่งกายสำหรับผู้ต้องขัง พ.ศ. 2538 มาตรการทางกฎหมายต่างประเทศว่าด้วยบริบทของการคลุมฮิญาบผู้ต้องขังหญิงมุสลิมเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศไทย ได้แก่ มาเลเซีย สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขังหญิงมุสลิมในเรื่องของการสวมฮิญาบ โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร

ผลการศึกษาพบว่า ในต่างประเทศมีมาตรการเรื่องผู้ต้องขังหญิงมุสลิมคลุมฮิญาบ แต่มาตรการทางกฎหมายของไทยมิได้มีการกำหนดเอาไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการกำหนดให้ผู้ต้องขังหญิงมุสลิมคลุมฮิญาบขณะออกทำกิจกรรมภายนอกเรือนจำ โดยระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขัง พ.ศ. 2538 มีการกำหนดรายละเอียดเพียงเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขัง เพื่อแยกแยะระหว่างนักโทษเด็ดขาดและผู้ต้องขังเท่านั้น

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเครื่องแต่งกายสำหรับผู้ต้องขัง พ.ศ. 2538 ข้อ 12 ผู้ต้องขังหญิงซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในเรือนจำหรือทัณฑสถานใช้ผ้าคลุมศีรษะให้ใช้ผ้าคลุมศีรษะเมื่อได้รับอนุญาตให้ออกภายนอกเรือนจำ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เนื่องจากการให้สิทธิผู้ต้องขังหญิงมุสลิมสวมฮิญาบเป็นสิทธิและเสรีภาพในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา

คำสำคัญ: มาตรการกฎหมาย, การคลุมฮิญาบ, ผู้ต้องขังหญิงมุสลิม

ABSTRACT

This research article aims to study the legal issues concerning the wearing of the hijab by female Muslim inmates, particularly the challenges arising from their dress in correctional facilities, which does not align with the legal measures outlined in the Department of Corrections Regulation on Prisoner Uniforms B.E. 2538 (1995). It examines international legal measures in the context of hijab-wearing female Muslim inmates, comparing them with the laws of Thailand, Malaysia, the United States, and the Federal Republic of Germany. The objective is to propose legal measures that uphold the rights of female Muslim inmates regarding the wearing of the hijab. The research method employed is documentary research.

The study finds that foreign countries have legal measures permitting Muslim female inmates to wear the hijab. However, Thailand's legal framework does not clearly define regulations concerning the wearing of the hijab during outdoor prison activities. The Department of Corrections Regulation on Prisoner Uniforms B.E. 2538 primarily outlines prisoner clothing to distinguish between convicted prisoners and detainees, without specific provisions for religious garments.

The researcher recommends amending Article 12 of the Department of Corrections Regulation on Prisoner Uniforms B.E. 2538 to explicitly allow female inmates who practice Islam to wear head coverings when permitted to leave the correctional facility. This would align with the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017) and the Universal Declaration of Human Rights, as the right of Muslim female inmates to wear the hijab is a matter of religious freedom and the right to religious expression.

Keywords: Legal measures, hijab, female Muslim inmates

1. ความนำ

การคลุมฮิญาบของผู้ต้องขังหญิงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีประเด็นข้อเรียกร้องด้านการแต่งกายตามหลักศาสนาหรือการประกอบศาสนกิจ เรื่องดังกล่าวนี้เป็นเรื่องที่เปราะบางเป็นอย่างมาก และยังคงมีประเด็นปัญหาเป็นระยะ เช่น ข้อร้องเรียนจากญาติผู้ต้องขังว่า ผู้ต้องขังหญิงไม่มีการสวมฮิญาบให้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักศาสนาเมื่อออกทำกิจกรรมภายนอกเรือนจำ (หนังสือสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ สม 1202/3639 ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2567 เรื่อง ขอทราบข้อเท็จจริง) หรือการคลุมฮิญาบของนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามในโรงเรียนจังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นโรงเรียนของรัฐ โดยผู้ปกครองของนักเรียนมุสลิมในโรงเรียนได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองเพื่อให้บุตรหลานของตนสามารถคลุมฮิญาบไปโรงเรียนได้ (Ustaz Abdushakur bin Shafi'i (Abdul Suko Din-a), 2024, Online) เนื่องจากโรงเรียนมีการออกคำสั่งห้ามนักเรียนสวมใส่ผ้าคลุมผมหรือฮิญาบมาโรงเรียน เพราะจะต้องแต่งกายตามระเบียบของโรงเรียนเท่านั้น แต่ท้ายสุดศาลปกครองได้มีคำตัดสินให้นักเรียนหญิงที่เป็นมุสลิมสามารถใส่ฮิญาบมาโรงเรียนได้

ในสังคมภายนอกที่มีพื้นที่เป็นอิสระและสาธารณะ สิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกเกี่ยวกับการนับถือศาสนาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงเป็นประเด็นปัญหาที่เปราะบาง นอกจากปัญหาตัวบทกฎหมาย คือ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขัง พ.ศ. 2538 ที่อาจมองได้ว่าเป็นการจำกัดสิทธิต่าง ๆ ในเรื่องของการแต่งกาย เนื่องจากระเบียบดังกล่าวมิได้กล่าวถึงสิทธิในการสวมฮิญาบอย่างชัดเจน ยังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติอีกด้วย กล่าวคือ การที่การแต่งกายของผู้ต้องขังมุสลิมในพื้นที่เรือนจำสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ถูกหยิบยกขึ้นมาในประเด็นการเสวนาในการประชุมต่าง ๆ ส่งผลให้ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ได้เข้ามามีส่วนร่วมผลักดันและสนับสนุนให้มีการสร้างครัวฮาลาลในเรือนจำในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (Manager Online, 2024, Online) เนื่องจากเกิดกรณีผู้ต้องขังเรือนจำกลาง

ปัตตานีก่อเหตุจลาจลโดยมีข้อเรียกร้องให้มีเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลเรื่องการประกอบศาสนกิจ เช่น การทำละหมาด และข้อเรียกร้องด้านอาหาร ซึ่ง ศอ.บต. ได้ร่วมกับหน่วยงานราชการในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีการเปิดโครงการพัฒนาการควบคุมดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามวิถีปฏิบัติศาสนอิสลาม โดยมีการนำร่องที่เรือนจำจังหวัดนราธิวาส มีการปรับระเบียบให้สอดคล้องกับหลักการทางศาสนาโดยให้ผู้ต้องขังชายนุ่งกางเกงขายาวคลุมเข่าในช่วงเวลาละหมาด และผู้ต้องขังหญิงสามารถสวมฮิญาบได้ทั้งขณะที่ถูกควบคุมตัวอยู่ภายในเรือนจำและออกทำกิจกรรมภายนอกเรือนจำ พร้อมกับดูแลและสนับสนุนให้มีการประกอบอาหารฮาลาล ซึ่งหลักการของโครงการดังกล่าวนี้ เป็นไปเพื่อให้การดำรงชีวิตประจำวันของผู้ต้องขังที่อยู่ภายในเรือนจำหรือทัณฑสถานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดี (Isra News Agency, 2024, Online)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดของผู้ต้องขังหญิงอีกอย่างหนึ่ง คือ การดำรงชีวิตในเรือนจำอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสอดคล้องกับเพศสภาพที่มีความแตกต่างจากผู้ต้องขังชาย สิทธิในการได้รับบริการด้านเครื่องแต่งกายหรือเครื่องนุ่งห่มตลอดจนการปฏิบัติศาสนากิจตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ นับเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งบทบัญญัติกฎหมายของไทยยังมีช่องว่างที่ไม่สามารถเอื้อให้ผู้ต้องขังหญิงมีคุณภาพในการดำรงชีวิตภายในเรือนจำได้อย่างเหมาะสม

งานวิจัยเรื่องนี้ จึงมุ่งศึกษาเกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องของการกำหนดหลักเกณฑ์การแต่งกายของผู้ต้องขังหญิงมุสลิมเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางกฎหมาย อันเป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขัง ให้มีความถูกต้องกับหลักศาสนาและสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญในการรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะมีแหล่งกำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน

2. แนวความคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขัง

ผู้ต้องขังจำเป็นต้องอยู่ในกระบวนการบังคับโทษจำคุก โดยหลักการพื้นฐานที่ดีของการบังคับโทษจำคุกประกอบด้วยแนวคิดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังให้ไปเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนและหลักความเสมอภาค ซึ่งการบังคับโทษที่ดีนั้นจำเป็นต้องมีการบังคับใช้ที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย เนื่องจากการบังคับโทษเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยทุกฝ่ายต้องสมัครใจและความยินยอมร่วมกัน และต้องทำเพื่อสังคมภายใต้ความโปร่งใสที่สามารถตรวจสอบได้ทั้งภายในและภายนอกองค์กรและจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการบังคับโทษโดยมีหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้ต้องโทษ (Thani Woraphat, 2009)

นอกจากนี้ การดำเนินการบังคับโทษที่ดีและมีประสิทธิภาพนั้น เนื้อหาของบทบัญญัติตลอดจนการดำเนินการบังคับโทษจะต้องทำให้ความแตกต่างระหว่างภายในกับภายนอกเรือนจำจะต้องไม่แตกต่างกันมากจนเป็นการทำลายลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลนั้นหรือวัฒนธรรมเดิมในการดำรงชีวิตของผู้ต้องขังนั้น และกฎหมายจะต้องไม่มีการกำหนดกระบวนการในการบังคับโทษจนเป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น การกระทำทารุณโหดร้ายทั้งร่างกายและจิตใจ ในส่วนของภาคสังคมก็ต้องมีส่วนร่วมในการเข้าไปมีบทบาทสนับสนุนที่จะให้ผู้ต้องโทษภายในเรือนจำเกิดความรู้สึกว่า หากถูกปล่อยตัวพ้นโทษออกมาสู่สังคมภายนอกแล้ว สังคมภายนอกยังให้การยอมรับและสามารถปรับตัวเข้ากันได้ (Thani Woraphat, 2015, p.23)

แนวความคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังเกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 กรมราชทัณฑ์ก็ได้กำหนดมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในด้านการอบรมแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดีควบคู่ไปกับการลงโทษ (Apirat Phetsiri., 1986, p.291-292) แต่ก็มีบางช่วงเวลาที่เกิดการละเลยสิทธิของผู้ต้องขังจนก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความถูกต้องชอบธรรมและความเหมาะสมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การเรียกร้องสิทธิ

อันพึง มีตามกฎหมายของผู้ต้องขังอันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังต้องได้รับ ในฐานะมนุษย์และพลเมืองของประเทศ (Siraprapa Wiriypaha., 2020, p.16-17)

ทั้งนี้ การนับถือศาสนา การปฏิบัติศาสนกิจรวมถึงการแต่งกายตามจารีตธรรมเนียมของศาสนาถือเป็นสิทธิและเสรีภาพอย่างหนึ่ง โดยสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวนี้ถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงมีในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศ ดังจะเห็นได้จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948) ข้อ 2 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับสิทธิและเสรีภาพทั้งหมดตามที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ โดยไม่มีการแบ่งแยกใด ๆ เช่น เชื้อชาติ สี ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด ชาติกำเนิดหรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิดหรือสถานะอื่นใด และข้อ 18 ทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพในการคิด มโนธรรม และศาสนา สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพในการเปลี่ยนศาสนาหรือความเชื่อ และเสรีภาพในการแสดงศาสนาหรือความเชื่อผ่านการสอน การปฏิบัติ การเคารพบูชา และการปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะโดยลำพังหรือร่วมกับผู้อื่นในชุมชน และในที่สาธารณะหรือส่วนตัว (United Nations, 2025, online)

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 31 บัญญัติรับรองและคุ้มครองเสรีภาพในการนับถือศาสนาไว้อย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ จะจำกัดเสรีภาพของบุคคลไม่ได้แต่การรับรองโดยสมบูรณ์นี้ไม่รวมถึงการแสดงออกด้วย ดังนั้น การแสดงออกซึ่งความเชื่อในทางศาสนาย่อมถูกจำกัดเสรีภาพได้โดยกฎหมาย ทั้งนี้ เสรีภาพในการนับถือศาสนาต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (Pongthawat Boonpitak., 2024, Online) ดังนั้น ผู้ต้องขังย่อมต้องได้รับการปฏิบัติเฉกเช่นเดียวกับประชาชนบุคคลทั่วไปที่ต้องได้รับความรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญอย่างเท่าเทียมกันในการที่จะมีสิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนา และมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติตามพิธีกรรมความเชื่อของตนเมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (Thani Woraphat., 2009, p.82)

3. การคลุมฮิญาบตามศาสนาอิสลาม

ในทางศาสนา ฮิญาบ คือ การปิดกั้นและความอ่อนน้อมถ่อมตน โดยมุสลิมชาย และมุสลิมหญิงถูกสั่งให้คลุมฮิญาบ ซึ่งหมายถึง การปกคลุมปิดกั้นตนด้วยกิริยาในความอ่อนน้อมถ่อมตน มุสลิมหญิงพึงสงวนท่าทีและกิริยามารยาท แต่ความหมายโดยทั่วไปทางกายภาพของฮิญาบ คือ ผ้าคลุมศีรษะของมุสลิมหญิง ซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายที่ใช้เป็นปกติในชีวิตประจำวันของสตรีทุกคนที่นับถือศาสนาอิสลาม การคลุมฮิญาบของมุสลิมหญิงมีเกณฑ์ตามเอาเราะฮ์ (สิ่งพึงปกปิด) โดยสามารถพิจารณาได้ในหลายหลักเกณฑ์ เช่น การปกปิดระหว่างชายหญิงทั่วไปหรือของเด็ก หรือระหว่างครอบครัวบุคคลในญาติพี่น้อง หรือระหว่างสามีภรรยา ซึ่งจะมีรายละเอียดแตกต่างกันออกไป หลักเกณฑ์การคลุมฮิญาบของมุสลิมหญิงระหว่างชายหญิงตามปกติทั่วไปนั้น สตรีมุสลิมต้องปกปิดร่างกายทั้งหมด ยกเว้นเพียงใบหน้าและฝ่ามือด้วยความเรียบร้อยเหมาะสม การคลุมศีรษะต้องปิดบังเส้นผมจนถึงหน้าอกโดยไม่เผยให้เห็นทรวดทรงหรือส่วนเว้าส่วนโค้งของร่างกาย (Pathum Thani Provincial Islamic Committee., 2024, Online)

การสวมฮิญาบของสตรีมุสลิมยังทำให้หญิงมุสลิมรู้สึกถึงความมีอำนาจ และมีศักดิ์ศรี เนื่องจากจะได้รับความเคารพจากผู้ที่มีความศรัทธาและผู้ที่ประพฤติดีเท่านั้นที่จะได้รับความยกย่องชมเชยและนับถือจากคนอื่น ส่วนผู้หญิงที่พยายามดึงดูความสนใจจากผู้ชายไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นผู้มีคุณค่าประพฤติดีที่แท้จริง ผู้หญิงมุสลิมที่ไม่สวมใส่ฮิญาบเพื่อหวังดึงดูความสนใจจากเพศชายถือว่าเป็นผู้ประพฤดิเสื่อมเสีย ฉะนั้น ในมุมมองของศาสนาฮิญาบจึงมีคุณค่าและให้คุณประโยชน์จากการป้องกันความเสื่อมเสีย และเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเสมอภาคเท่าเทียมกับผู้ชายทำให้มีเกียรติและน่านับถือ (Pathum Thani Provincial Islamic Committee., 2024, Online)

ดังนั้น วิถีชีวิตชุมชนมุสลิมจึงถูกกำหนดโดยพื้นฐานทางความเชื่อทางศาสนา เป็นสำคัญ วิถีชีวิตส่วนใหญ่จึงยึดถือการปฏิบัติตามพื้นฐานความเชื่อทางศาสนา และมีการดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้อย่างยาวนาน โดยเฉพาะในเรื่องของการแต่งกาย หากเป็นชาวมุสลิมผู้หญิงต้องแต่งกายปกปิดมิดชิดตั้งแต่ศีรษะลงมาจนถึงเท้า

ไม่สามารถเปิดเผยได้ แม้กระทั่งผมก็ต้องมีการคลุมอริยาบเพื่อปกปิดผมของหญิงนั้น เครื่องแต่งกายต้องปกปิดมิดชิด ไม่รัดรูป มิให้ผู้ชายได้เห็นส่วนหัวหรือส่วนโค้งของร่างกาย เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายดึงดูดความสนใจของเพศชาย ส่งผลให้ต้องแต่งกายโดยเสื้อผ้าต้องสะอาด เรียบร้อย สวยงามเหมาะสมกับบุคลิกภาพของหญิง (National Human Rights Commission of Thailand, 2016, p.11)

แม้ว่ากรมราชทัณฑ์ได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของการแต่งกายของผู้ต้องขังไว้โดยมีการออกระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วย เครื่องแต่งกายสำหรับผู้ต้องขัง พ.ศ. 2538 เพื่อกำหนดรูปแบบเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขังไว้ แต่ก็มีได้มีข้อใดของระเบียบที่บัญญัติโดยเฉพาะเจาะจงไปถึงผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาอิสลามว่า หากเป็นผู้ต้องขังหญิงมุสลิม และออกทำกิจกรรมภายนอกแดนซึ่งอาจต้องพบกับเพศตรงข้ามแล้ว จะต้องแต่งกายอย่างไร ซึ่งตามหลักศาสนาแล้วจะต้องมีการคลุมอริยาบปกปิดร่างกายของตนมิให้ผู้ชายได้เห็น จากประเด็นปัญหาของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำข้างต้นเห็นได้ว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดของผู้ต้องขังหญิง คือ การดำรงชีวิตในเรือนจำอย่างมีคุณภาพมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเพศสภาพที่มีความแตกต่างจากผู้ต้องขังชาย การดำรงไว้ซึ่งสิทธิขั้นพื้นฐานในการปฏิบัติศาสนกิจหรือการปฏิบัติกิจกรรมตามหลักศาสนาถือเป็นสิทธิที่รัฐจะเข้าไปแทรกแซงหรือจำกัดมิได้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 31

4. มาตรฐานสากลในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

มาตรฐานสากลในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประกอบด้วยข้อกำหนดสหประชาชาติที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

4.1 ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง

United Nations Rules for a Treatments of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders หรือข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ตั้งอยู่บนหลักการที่ว่าผู้ต้องขังหญิงและผู้กระทำผิดหญิงมีความต้องการเฉพาะ

ด้านที่ต่างไปจากผู้ต้องขังชาย และเนื่องจากผู้ต้องขังหญิงเป็นประชากรกลุ่มน้อยในกระบวนการยุติธรรม ทำให้เรือนจำในประเทศต่าง ๆ มักถูกออกแบบขึ้นโดยมิได้คำนึงถึงความต้องการเฉพาะด้านของผู้หญิง อาทิ เรื่องสุขอนามัย สุขภาพผู้หญิง การดูแลเด็กติดผู้ต้องขัง ทำให้การดูแลผู้ต้องขังหญิงในหลายประเทศ ยังขาดความละเอียดอ่อนด้านเพศสภาพ (gender sensitivity) (Thailand Institute of Justice (Public Organization), 2025, Online) อย่างไรก็ตาม ไม่ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับบริการด้านเครื่องแต่งกายหรือเครื่องนุ่งห่มไว้โดยตรงเฉพาะอย่างการสวมฮิญาบ แต่มีการกำหนดมาตรฐานให้เรือนจำทัณฑสถานสำหรับควบคุมผู้ต้องขังหญิงควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์ที่จำเป็น เพื่อตอบสนองสุขอนามัยตามความต้องการเฉพาะของผู้หญิง เรือนจำควรมีการสนับสนุนของใช้ส่วนตัวโดยไม่มีค่าใช้จ่าย

4.2 ข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 2015 หรือข้อกำหนดเนลสันแมนเดลลา (The Nelson Mandela Rules) มีการกำหนดหลักการต่าง ๆ และแนวทางการปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและการบริหารงานเรือนจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการดำรงชีวิตของผู้ต้องขังโดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติ สิทธิในการได้รับการบริการด้านเครื่องแต่งกายหรือเครื่องนุ่งห่มและผู้ต้องขังกลุ่มเปราะบาง (Thailand Institute of Justice (Public Organization), 2025, Online) ทั้งนี้ ข้อ 19 และข้อ 20 ได้วางแนวปฏิบัติว่า ผู้ต้องขังทุกคนที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้เสื้อผ้าของตนเองจะต้องได้รับเสื้อผ้าที่เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศและเพียงพอที่จะให้ผู้ต้องขังมีสุขภาพดี และเสื้อผ้าที่สวมใส่นั้นจะต้องไม่มีลักษณะเป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีหรือทำให้อับอาย มีความสะอาดเรียบร้อย เสื้อผ้าชั้นในจะต้องมีการเปลี่ยนและซักบ่อยครั้งตามความจำเป็นเพื่อสุขอนามัยที่ดี และหากผู้ต้องขังคนใดได้รับอนุญาตให้ใช้เสื้อผ้าของตนเองได้ เรือนจำควรจัดเตรียมให้เสื้อผ้ามีความสะอาดและเหมาะสมแก่การใช้สอย และข้อ 115 หากเป็นกรณีผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี จะต้องได้รับการอนุญาตให้สวมใส่เสื้อผ้าของตนเองที่มีความสะอาดและเหมาะสมอยู่

เสมอ แต่ถ้าหากบุคคลดังกล่าวสวมชุดของเรือนจำก็ต้องเป็นชุดที่มีความแตกต่างกับชุดที่จัดให้กับนักโทษเด็ดขาด ซึ่งก็มีได้กล่าวถึงการสวมอียาบโดยตรง

5. การคลุมอียาบของผู้ต้องขังหญิงในต่างประเทศ

การคลุมอียาบของผู้ต้องขังหญิงในต่างประเทศ ประกอบด้วย ประเทศมาเลเซีย สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ดังนี้

5.1 มาเลเซีย

มาเลเซียเป็นประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม สำหรับกรณีของผู้ต้องขังนั้น ในเรือนจำกัจจิง (Tai Watthana., 2024, Online) เป็นเรือนจำที่มีระบบงานราชทัณฑ์ตามมาตรฐานสากล เป็นเรือนจำขนาดใหญ่ในประเทศมาเลเซีย มีจำนวนผู้ต้องขังประมาณ 4,300 กว่าคน มีเจ้าหน้าที่ประมาณ 400 กว่าคน การบริหารจัดการด้านสุขอนามัยและเครื่องแต่งกายภายในเรือนจำมีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามมาตรฐานสากลเช่นเดียวกับไทย โดยตั้งแต่กระบวนการรับตัวผู้ต้องขังเข้าใหม่มาภายในเรือนจำ จะมีการตรวจค้นตัวแบบไม่มีการล้วงล้ำภายในร่างกาย มีการจัดหาสิ่งของใช้จำเป็นพื้นฐาน เช่น เครื่องแต่งกายชุดหลวง จำนวน 2 ชุด ผ้าขนหนู แปรงสีฟัน ยาสีฟัน ยาสระผม สบู่ ผ้าอนามัย เป็นต้น เครื่องหลับนอนจัดให้มีผ้าห่ม หมอน และที่นอน ได้มีพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2538 กำหนดและให้สิทธิแก่ผู้ต้องขังเกี่ยวกับด้านการจัดเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขังไว้ใน มาตรา 49 (1) ผู้ต้องขังต้องแต่งกายให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมและรักษาสถานที่กักขังให้สะอาดและเมื่อออกทำกิจกรรมภายนอกเรือนจำ เช่นการไปศาล หรือรักษาตัวที่โรงพยาบาล จะมีการกำหนดเครื่องแต่งกายไว้สำหรับออกทำกิจกรรมภายนอกแต่ละประเภทแยกกันไป

นอกจากนี้ ผู้ต้องขังหญิงมุสลิมมีการคลุมศีรษะทุกครั้งที่ออกภายนอกแดนหญิง เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำประเทศมาเลเซียนับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่การแต่งกายก็จะเป็นการแต่งกายที่เหมาะสมและเป็นไปตามหลักกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชนและหลักการของศาสนา เป็นไปตามวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมอยู่แล้ว จึงไม่มีบทบัญญัติหรือระเบียบเกี่ยวกับการให้ผู้ต้องขังหญิงสวมอียาบ

ไม่ว่าจะเป็นการออกเยี่ยมญาติ การออกไปศาลเพื่อการต่อสู้คดีความ ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำมาเลเซียสวมฮิญาบเป็นปกติตามอัตลักษณ์ของศาสนิกที่นั่นอยู่แล้ว (Baharudin, Mohamad, & Karim, 2020, 2020, p. 1009) ประเด็นในข้อนี้จึงมีความแตกต่างกับของประเทศไทย

5.2 สหรัฐอเมริกา

Aliah Abdo ได้กล่าวถึงการเข้าไปในเรือนจำทั้งผู้ที่มาเยี่ยมญาติและตัวผู้ต้องขังเองที่ถูกดำเนินคดี (Abdo, 2008, pp. 484-489) ต่างก็มิได้มีการคุ้มครองหรือปกป้องสิทธิของผู้หญิงมุสลิมในเรื่องของการสวมฮิญาบ โดยได้มีการกล่าวถึงคดี Rhouni v. Wisconsin Department of Corrections โดย Rhouni พาลูกชายไปที่เรือนจำโคลัมเบียในรัฐวิสคอนซิน เพื่อที่จะไปเยี่ยมพ่อ Rhouni ได้รับแจ้งว่าจะต้องถอดฮิญาบเพื่อเข้าภายในเรือนจำ ซึ่งเป็นขั้นตอนการจัดการของเรือนจำ ถึงแม้ว่าพื้นที่ตรงนั้นจะมีเจ้าหน้าที่ชายและผู้ต้องขังที่อยู่ด้วยก็ตาม เรือนจำก็ยังคงให้เธอแสดงตนด้วยการถอดผ้าคลุมศีรษะออกซึ่งถือเป็นการละเมิดในเรื่องของความเชื่อทางศาสนา ภายหลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว Rhouni ได้ดำเนินการฟ้องร้องคดี เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ต่อมาศาลแขวงสหรัฐอเมริกาในเขตตะวันตกของรัฐวิสคอนซินได้มีคำพิพากษาให้คุ้มครองตามสิทธิตามรัฐธรรมนูญ และต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายเกี่ยวกับการเยี่ยมโดยให้ผู้ที่มาเยี่ยมสามารถสวมผ้าคลุมศีรษะตามความเชื่อของศาสนาตนเองได้ トラบิตที่ยังไม่ได้เป็นการปกปิดตัวตน ซึ่งเป็นการรองรับความเชื่อทางศาสนาของบุคคล

นอกจากนี้ ยังมีคดี Sihlangu v. Hollar ในศาลแขวงรัฐประจำเขตตะวันตกของเวอร์จิเนีย มีการปฏิเสธผู้ที่มาเยี่ยมผู้ต้องขังซึ่งเป็นสตรีมุสลิมในด้านการสวมใส่ฮิญาบ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นตามลัทธิความเชื่อศาสนาของตนเอง มีการกล่าวถึงสิทธิของชายมุสลิมโดยผู้ต้องขังที่เป็นมุสลิมได้ยื่นฟ้องเพื่อปกป้องสิทธิตนเองและชาวมุสลิมอื่น ๆ จากการเลือกปฏิบัติ โดยมีการให้ความช่วยเหลือจากรัฐในการจัดกิจกรรมของผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาคริสต์ ในขณะที่ยากันไม่ได้ให้การสนับสนุนผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาอื่น ๆ ในการ

ทำกิจกรรม นอกจากนี้ ยังมีการคัดค้านข้อกำหนดของเรือนจำเกี่ยวกับผู้ต้องขังหญิงมุสลิมที่ถูกบังคับให้ถอดฮิญาบด้วย (Jackson, 2020, online)

จากกรณีดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า สิทธิของสตรีมุสลิมที่เข้าไปเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำและหญิงมุสลิมที่ถูกคุมขังยังไม่ได้รับการคุ้มครอง และกระทบต่อความเชื่อในทางศาสนา เนื่องจากกฎระเบียบที่ต้องถอดฮิญาบในแต่ละกรณี ดังนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกายังไม่มีการอนุญาตให้ผู้ต้องขังหญิงมุสลิมสามารถคลุมฮิญาบได้ เนื่องจากข้อจำกัดระหว่างประเทศและภายในประเทศ รวมถึงการมีคติความเชื่อการสวมใส่ฮิญาบและบางคดีอยู่ระหว่างรอการดำเนินคดี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สะท้อนถึงความล้มเหลวของศาลในการใช้กฎหมายคุ้มครองสิทธิในการสวมฮิญาบ ซึ่งมีความแตกต่างจากไทยที่ยังไม่ปรากฏคดีพิพาทเกี่ยวกับการสวมฮิญาบ

5.3 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีการคุ้มครองเสรีภาพในการนับถือศาสนาโดยถือตามหลักทั่วไปที่ว่า การใช้เสรีภาพของบุคคลย่อมต้องมีขอบเขตและเสรีภาพในการนับถือศาสนาแม้จะไม่มีกฎหมายจำกัดขอบเขตไว้อย่างชัดเจน แต่ในบางกรณี การใช้เสรีภาพของบุคคลมีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขบางประการ ถ้าเสรีภาพนั้นขัดกับเสรีภาพพื้นฐานในเรื่องอื่นหรือกระทบต่อสังคม เพราะหลักการของสิทธิพื้นฐานย่อมมีหลักประกันว่าทุกคนในสังคมมีสิทธิที่จะมีชีวิตในสิทธิพื้นฐานตราบเท่าที่การใช้เสรีภาพของบุคคลในสิทธิเหล่านี้ไม่ละเมิดสิทธิหรือประโยชน์ของบุคคลอื่น แต่ถ้าในกรณีที่มีความขัดแย้งกันระหว่างสิทธิพื้นฐาน ศาลจะพิจารณาถึงประโยชน์และความจำเป็นทั้งสองด้านเพื่อความสมดุลในผลกระทบที่เกิดขึ้นระหว่างสิทธิทั้งสอง ดังนั้น ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเรือนจำมีการวางแนวทางเกี่ยวกับการส่งเสริมและการปฏิบัติตามศาสนกิจในด้านของการฝึกจิตใจ โดยมีการนำของผู้นำทางศาสนา เช่น นักบวช ตามศาสนาที่ผู้ต้องขังนั้นนับถือเข้ามาปฏิบัติศาสนกิจตามเทศกาลต่าง ๆ และหากผู้ต้องขังมีความประสงค์จะติดต่อกับนักบวชในการเกี่ยวกับศาสนาใด ก็ต้องได้รับความช่วยเหลือในการติดต่อนั้น และในกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษหรือ StVollzG ผู้ต้องขังมีสิทธิครอบครอง

หนังสือที่เกี่ยวกับศาสนาและผู้ต้องขังมีสิทธิในการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของตน ได้รับอนุญาตให้ฟังสวดหรือร่วมกิจกรรมของศาสนาอื่นเมื่อนักบวชของศาสนา นั้นเห็นชอบด้วยแล้ว เว้นแต่เป็นกรณีที่เป็นภัยอย่างร้ายแรงต่อความมั่นคงปลอดภัยหรือ ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของเรือนจำ สำหรับผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาอื่นที่มีจำนวนไม่ มากพอสำหรับผู้สอนศาสนานั้น อาจจัดให้มีการดูแลด้านจิตใจโดยวิธีอื่นก็ได้ด้วยความ เห็นชอบของผู้บัญชาการเรือนจำ และผู้สอนศาสนาอาจมีผู้ช่วยสอนแทนได้ และในการนำ สวดมนต์หรือกิจกรรมทางศาสนาอื่นใด สามารถใช้ผู้แทนหรือผู้นำทางศาสนาจาก ภายนอกเข้ามาให้ความรู้และเป็นผู้นำในการปฏิบัติศาสนกิจได้ (StVollzG. § 54) (Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, 2025B, online)

นอกจากนี้ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุกยึดหลักการที่ว่า การบังคับโทษ จะต้องไม่เป็นการทำลายบุคลิกภาพของผู้ต้องขังนั้น สอดคล้องกับหลักของการเคารพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมถึงคำนึงถึงหลักความใกล้เคียงของชีวิตบุคคลที่อยู่ภายใน เรือนจำกับภายนอกเรือนจำ เนื่องจากผู้กระทำผิดยังคงต้องออกไปใช้ชีวิตภายนอก เรือนจำอีก หากการที่เรือนจำปฏิบัติต่อผู้ต้องขังนั้นเป็นการทำลายบุคลิกภาพของผู้ต้องขัง ไปการแก้ไขและบำบัดฟื้นฟูก็จะได้ไม่ผล และจะกลับวนเป็นวงจรเดิมทำให้สังคมเกิดความเสียหายอีก ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ กฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงมิได้มีการบัญญัติให้ผู้ต้องขังหญิงมุสลิมคลุมฮิญาบขณะออก ทำกิจกรรมภายนอกแดนควบคุมเหมือนกับกรณีของไทย เนื่องจากรัฐได้ดำเนินการจัดให้ มีสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานตลอดจนได้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยคำนึงถึงหลักความใกล้เคียงของ ชีวิตบุคคลที่อยู่ภายในเรือนจำกับภายนอกเรือนจำแล้วตามกฎหมายสูงสุด (Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, 2025A, online)

6. วิเคราะห์มาตรการกฎหมายการคลุมฮิญาบของผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทย

เมื่อพิจารณามาตรการกฎหมายการคลุมฮิญาบของผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทย แล้ว พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเครื่องแต่ง กายสำหรับผู้ต้องขัง พ.ศ. 2538 มีการกำหนดลักษณะของเครื่องแต่งกายของนักโทษ

เด็ดขาดไว้โดยมีการแบ่งตามลำดับชั้นของนักโทษเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติต่อนักโทษเด็ดขาดในลำดับชั้นต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องตามสิทธิในกฎหมาย ระเบียบดังกล่าวนี้กำหนดบังคับเฉพาะนักโทษเด็ดขาดและผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกาเท่านั้นที่จะต้องแต่งกายตามที่กรมราชทัณฑ์จัดให้ และกำหนดให้เรือนจำจัดของใช้ที่จำเป็นให้แก่ผู้ต้องขังเมื่อรับตัวเข้าภายในเรือนจำ ในส่วนของเสื้อผ้าที่ผู้ต้องขังสวมใส่ออกไปนอกเรือนจำ กรมราชทัณฑ์กำหนดเครื่องแต่งกายพิเศษไว้สำหรับนักโทษเด็ดขาดที่ออกทำงาน สาธารณะให้ปฏิบัติตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการส่งนักโทษเด็ดขาดออกไปทำงาน สาธารณะหรือทำงานอื่นใดเพื่อประโยชน์ของทางราชการนอกเรือนจำ พ.ศ. 2563 และห้ามมิให้นักโทษเด็ดขาดใช้เครื่องแต่งกายส่วนตัวนอกจากเครื่องแต่งกายที่ทางราชการจ่ายให้เท่านั้น

สำหรับมาตรการทางกฎหมายเรื่องการให้สิทธิผู้ต้องขังหญิงมุสลิมสวมฮิญาบเมื่อออกทำกิจกรรมภายนอกเรือนจำของประเทศไทยนั้นยังมิได้มีการบัญญัติไว้อย่างเฉพาะเจาะจงในระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเครื่องแต่งกายสำหรับผู้ต้องขัง พ.ศ. 2538 ทั้งนี้อาจประกอบไปด้วยหลายสาเหตุ เช่น อุปสรรคด้านการยืนยันตัวตนบุคคล หรือมาตรการด้านความมั่นคงปลอดภัย การตรวจค้นตัว เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม ในการทางปฏิบัติขณะผู้ต้องขังออกทำกิจกรรมภายนอกเรือนจำไม่จะเป็นการออกไปศาลจะมีเอกสารรับส่งตัวผู้ต้องขังระหว่างเรือนจำกับศาลหรือเรือนจำกับตำรวจ เอกสารดังกล่าวนี้มีการให้ผู้ต้องขังพิมพ์ลายนิ้วมือไว้เป็นหลักฐานหรือแม้จะเป็นการออกไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลไม่ว่าจะออกตามแพทย์นัดหรือออกฉุกเฉิน เรือนจำจะมีเอกสารที่เป็นทะเบียนประวัติของผู้ต้องขังนั้นแนบไปกับเอกสารการขออนุญาตออกภายนอกเรือนจำ ตลอดจนมาตรการตรวจค้นตัวผู้ต้องขังที่เข้าออกเรือนจำแบบไม่ล่วงล้ำ และผ่านเครื่องบอดี้สแกน (Walktrough) หรือเครื่องมือตรวจจับโลหะอย่างละเอียดอยู่แล้ว การสวมผ้าคลุมฮิญาบสำหรับผู้ต้องขังหญิงจึงไม่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานดังกล่าว

แม้ว่าศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ร่วมกับหน่วยงานราชการในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จัดโครงการพัฒนาการควบคุมดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำ และทัณฑสถานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามวิธีปฏิบัติศาสนานิสลามก็ตาม แต่การดำเนินโครงการดังนี้เป็นเพียงการปฏิบัติโครงการร่วมกันเท่านั้น การจัดการต่าง ๆ เกี่ยวกับสวมฮิญาบเมื่อออกทำกิจกรรมภายนอกเรือนจำจึงมิได้มีสถานะการบังคับใช้เหมือนเช่นกฎระเบียบแต่อย่างใด

นอกจากนี้ เมื่อได้พิจารณาการคลุมฮิญาบของผู้ต้องขังหญิงในต่างประเทศแล้ว จะพบว่า กรณีของประเทศมาเลเซีย แม้ว่ากฎหมายราชทัณฑ์มีการกำหนดและให้สิทธิแก่ผู้ต้องขังเกี่ยวกับการจัดเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขังไว้ แต่ในอีกด้านหนึ่งการผู้ต้องขังหญิงมุสลิมสวมฮิญาบถือเป็นวิถีปกติทั่วไปของประเทศที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแตกต่างกับประเทศไทยที่แม้จะมีกฎหมายราชทัณฑ์กำหนดเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายทั่วไปของผู้ต้องขัง แต่ก็ยังไม่ได้เป็นประเทศที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ เหมือนกับประเทศมาเลเซีย สำหรับสหรัฐอเมริกายังไม่มี การอนุญาตให้ผู้ต้องขังหญิงมุสลิมสามารถคลุมฮิญาบได้ ประกอบกับยังปรากฏคดีพิพาทเกี่ยวกับการสวมฮิญาบ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวนี้มีความแตกต่างจากประเทศไทย และประเทศสหพันธสาธารณรัฐเยอรมนี แม้ว่าจะมีได้มีการบัญญัติให้ผู้ต้องขังหญิงมุสลิมคลุมฮิญาบขณะออกทำกิจกรรมภายนอกเรือนจำ แต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานเรื่องสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาตามกฎหมายสูงสุดเป็นอย่างมาก ดังนั้น ในต่างประเทศที่กล่าวมาข้างต้นจึงมีเอกลักษณ์และกฎระเบียบที่แตกต่างกันไปตามบริบทของสังคม

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การตรากฎหมายเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ของการอนุญาตให้ผู้ต้องขังหญิงมุสลิมสวมฮิญาบเมื่อออกทำกิจกรรมภายนอกจึงเป็นการให้เสรีภาพของบุคคลใน การที่จะเป็นการปฏิบัติตามหลักศาสนาตามความเชื่อของตน และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน นอกจากนี้ ยังมีผลบังคับใช้เป็น การทั่วไป มิได้มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

สามารถบังคับใช้ได้กับผู้ต้องขังทั่วประเทศในกรณีการสวมผ้าคลุมศีรษะหรือฮิญาบของผู้ต้องขังหญิงที่นับถือศาสนาอิสลาม เป็นการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติและเป็นเสรีภาพที่สามารถกระทำได้ตามรัฐธรรมนูญ และเป็นการเอื้อต่อเสรีภาพการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาบริหารจัดการเลือกปฏิบัติทางวัฒนธรรมและยอมรับในวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ทำให้ผู้ต้องขังได้ยอมรับซึ่งกันและกันและเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม

7. บทส่งท้าย

แม้บทบัญญัติทางกฎหมายของประเทศไทยได้มีการบัญญัติถึงเครื่องแบบเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขังไว้เป็นการเฉพาะโดยออกเป็นระเบียบกรมราชทัณฑ์แล้ว แต่เนื่องจากแนวคิดในการบังคับโทษของประเทศไทยเรื่องการคลุมฮิญาบสำหรับผู้ต้องขังมุสลิมหญิง ยังไม่สอดคล้องกับหลักการในรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน เนื่องจากระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการแต่งกายของผู้ต้องขัง พ.ศ. 2538 มีเพียงการบัญญัติไว้โดยภาพกว้าง เพื่อแยกระหว่งนักโทษเด็ดขาดและผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาเท่านั้น

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเครื่องแต่งกายสำหรับผู้ต้องขัง พ.ศ. 2538 โดยให้เพิ่มเติมข้อความในข้อ 12

2. ควรบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการแต่งกายของผู้ต้องขังหญิงที่นับถือศาสนาอิสลามไว้เป็นการเพิ่มเติมในระเบียบของกรมราชทัณฑ์ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

References

- Abdo, A. (2008). The legal status of Hijab in the United States: A look at the sociopolitical influences on the legal right to wear the Muslim Headscarf. *Hasting Race and Poverty Law*, 5(2), 484-489.
- Apirat Phetsiri. (1986). *Human Rights and the Criminal Justice Process in Thailand*. Bangkok: Thai Studies Institute, Thammasat University.
- Baharudin, M. N., Mohamad, M., & Karim, F. (2020). Managing, profiling and family support of Malaysian women drug abuse inmates. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 10(5), 1009.
- Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. (2025A). *Basic law for the Federal Republic of Germany*. Retrieved July, 16 2025, from <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>
- Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. (2025B). *Law on the Execution of Prison Sentences and Deprivation of Liability Measures for Reform and Security (Prison Act - StVollzG) § 54 Religious Events*. Retrieved July, 16 2025, from https://www.gesetze-im-internet.de/stvollzg/_54.html
- Isra News Agency. (2024). New prison regulation day: “Male-female inmates” allowed to dress according to religious principles. Retrieved April 27, 2024, from <https://www.isranews.org/content-page/item/6079--q-q-sp-589626498.html>
- Jackson, A. (2020). *Religious-based discrimination against Muslims in North American and European Prisons: “Comprehensive Discrimination”*. Retrieved July, 16 2025, from <https://www.academia.edu/43336286>

/Religious_Based_Discrimination_Against_Muslims_in_North_American_and_European_Prisons_Comprehensive_Discrimination_#loswp-work-container

Manager Online. (2024). “Halal Kitchens” launched in prisons in 5 southern border provinces—new uniforms for inmates in accordance with religion. Retrieved April 26, 2024, from <https://mgronline.com/south/detail/9550000084502>

National Human Rights Commission of Thailand. (2016). Freedom of Religion and Religious Practice, and Unjust Discrimination: The Case of Prohibiting Muslim Women from Wearing the Hijab. Bangkok: Author.

Pathum Thani Provincial Islamic Committee. (2024). Hijab 101: On the Wearing of Hijab by Muslim Women. Retrieved July 16, 2024, from <https://muslim-pathum.com/>

Pongthawat Boonpitak. (2024). Rights and Freedoms of the Thai People under the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560. Retrieved July 18, 2024, from https://www.parliament.go.th/ewtdamin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1728

Siraprapa Wiriyapaha. (2020). Protection of Prisoners’ Rights: A Case Study on Visitation Rights for Family and Partners. Master’s thesis in Law, Thammasat University.

Tai Watthana. (2024). Understanding the best correctional practices in ASEAN through the experience of Kajang Prison, Malaysia. Retrieved February 17, 2024, from <http://researchcafe.tsri.or.th/penjara-kajang/>

- Thailand Institute of Justice (Public Organization). (2025). The Bangkok Rules. Retrieved March 5, 2025, from <https://www.tijbangkokrules.org/th/about-bangkok-rules>
- Thani Woraphat. (2009). Penal Law in Thailand: The Enforcement of Imprisonment. Doctoral dissertation in Law, Dhurakij Pundit University.
- Thani Woraphat. (2015). Laws on the Enforcement of Imprisonment (3rd ed.). Bangkok: Winyuchon.
- Ustaz Abdushakur bin Shafi'i (Abdul Suko Din-a). (2024). The Fight for the Hijab: Muslimah School Uniforms vs. State School Regulations. Retrieved April 26, 2024, from <https://www.tcijthai.com/news/2023/6/article/13032>

